

KELAJAK O'QITUVCHISI MODELIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI (TARIX FANI MISOLIDA)

Yursinboyev J. M

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti Yoshlar bilan ishlash, ma'naviyat va
ma'rifat bo'limi boshlig'i j.yursinboyev@cspu.uz*

Annotatsiya: *maqolada "Kelajak o'qituvchisi" modeli doirasida tarix fani o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda bo'lajak tarix o'qituvchilarining raqamli kompetensiyalarini shakllantirish masalalari, jumladan, elektron ta'lim resurslari, raqamli platformalar, interaktiv metodlar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, tarix ta'limida raqamli vositalar yordamida tanqidiy va tarixiy tafakkurni rivojlantirish, o'quvchilarning mustaqil o'rganish faoliyatini faollashtirish hamda ta'lim sifatini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi.*

Kalit so'zlar: *kelajak o'qituvchisi modeli, tarix fani o'qituvchisi, raqamli texnologiyalar, raqamli kompetensiya, tarix ta'limi, elektron ta'lim resurslari, interaktiv ta'lim, AKT, innovatsion pedagogika.*

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarmoqda. Xususan, pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida an'anaviy bilim berish yondashuvidan zamonaviy, kompetensiyaga asoslangan hamda raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashgan ta'lim modeliga o'tish zarurati kuchaymoqda. Bu jarayonda "Kelajak o'qituvchisi" modeli ta'lim sifatini oshirish, pedagogning kasbiy salohiyati va raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim konseptual asos sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tarix fani o'zining mazmunan murakkabligi, manbalar xilma-xilligi hamda tahliliy yondashuvni talab etishi bilan boshqa fanlardan ajralib turadi. Shu bois tarix fani o'qituvchisi nafaqat chuqur nazariy bilimga, balki raqamli texnologiyalar yordamida tarixiy jarayonlarni vizuallashtirish, solishtirish va talqin qilish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi lozim. Raqamli xaritalar, virtual muzeylar, elektron arxivlar, interaktiv taqdimotlar va onlayn ta'lim platformalari tarix ta'limining samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida qaralmoqda.

Ayni paytda bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi, ularning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni va pedagogik samaradorligi yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Shu bois "Kelajak o'qituvchisi" modeli doirasida tarix fani o'qituvchisining raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida maydonga chiqmoqda.

XXI asrda ta'lim tizimining rivojlanishi raqamli texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar hamda kompetensiyaga asoslangan ta'lim modellari bilan uzviy bog'liq holda kechmoqda. Ayniqsa, pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida o'qituvchining kasbiy bilimlari bilan bir qatorda raqamli, metodik va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, "Kelajak o'qituvchisi" modeli zamonaviy ta'lim talablariga mos, raqobatbardosh va innovatsion fikrlovchi pedagog shaxsini shakllantirishga yo'naltirilgan konseptual yondashuv sifatida e'tirof etiladi[1].

Tarix fani o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida mazkur modelni joriy etish alohida ahamiyatga ega. Chunki tarix fani o'quvchilarda tarixiy tafakkur, tanqidiy tahlil, sabab-oqibat munosabatlarini anglash va manbalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishni talab etadi.

Raqamli texnologiyalar esa ushbu jarayonni samarali tashkil etish, tarixiy voqea va jarayonlarni vizual hamda interaktiv shaklda talqin qilish imkonini beradi. Virtual muzeylar, raqamli xaritalar, elektron arxivlar va multimedia resurslar tarix ta'limining didaktik imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi[2].

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalardan tizimli va maqsadli foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshiradi, mustaqil ta'lim olish, axborotni tanlash va tahlil qilish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Shu bilan birga, raqamli muhitda ishlay oladigan tarix o'qituvchisi o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi[3]. Biroq amaliyotda "Kelajak o'qituvchisi" modeli doirasida tarix fani o'qituvchilarining raqamli kompetensiyalarini shakllantirish masalalari yetarli darajada tizimlashtirilmagan.

Biz tadqiqotlarimiz jarayonida quyidagi bir qator qator takliflarni ilgari surmoqchimiz:

1. Raqamli resurslar va platformalarni joriy etish orqali tarix darslarining samaradorligini oshirish. Tarix fani o'qituvchilari tayyorlash jarayonida virtual muzeylar, elektron arxivlar, interaktiv xaritalar va multimedia vositalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish.

2. Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha amaliyot va treninglar tizimini yaratish. Bo'lajak tarix o'qituvchilarining raqamli texnologiyalar bilan ishlash, onlayn ta'lim platformalarini boshqarish va elektron dars materiallarini tayyorlash ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan maxsus seminar va amaliy mashg'ulotlar tashkil etish.

3. "Kelajak o'qituvchisi" modelini tarix ta'limiga integratsiya qilish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish. Tarix fani o'qituvchilarining kasbiy va raqamli kompetensiyalarini tizimli rivojlantirish, dars jarayonida interaktiv va multimedia

vositalarini samarali qo'llash hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar yaratish.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, "Kelajak o'qituvchisi" modeli doirasida tarix fani o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi pedagoglarning kasbiy va raqamli kompetensiyalarini samarali rivojlantirish, o'quvchilarning tanqidiy tafakkuri va mustaqil o'rganish faoliyatini faollashtirishda muhim vosita hisoblanadi.

Virtual muzeylar, elektron arxivlar, interaktiv xaritalar va onlayn platformalar darslarni interaktiv va vizual jihatdan boyitadi, pedagoglarga innovatsion metodlarni qo'llash imkonini beradi. Shu bilan birga, bo'lajak tarix o'qituvchilari uchun raqamli kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlar va treninglar tizimli ravishda joriy etilishi ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan pedagogik yondashuvlar tarix ta'limining samaradorligini oshirish va "Kelajak o'qituvchisi" modelini amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagogik amaliyotda tizimli metodik tavsiyalar ishlab chiqish bo'yicha qo'shimcha izlanishlar zarur.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. OECD. Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. Paris: OECD Publishing, 2021.
2. Koehler, M. J., Mishra, P. What Is Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK)? Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 2009.
3. Xolmatov A., To'xtayeva N. Pedagogik ta'limda raqamli kompetensiyalarni shakllantirish asoslari. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2022.
4. J.M.Yursinboyev. "Kelajak tarix o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati". "Raqamlashgan jamiyatdan axborotlashgan jamiyat sari: ta'limdagi transformatsiyalar" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, Chirchiq-2025. 490-495-betlar.
5. Sh.U.Narmataliyev. "Kelajak o'qituvchisi" loyihasi nima beradi?". "Ishonch", O'zbekiston kasaba uyushmalarini Federatsiyasi nashri. №124, 2025. 4-bet.
6. D.R.Turg'unpo'latov. Pedagogika sohasida yangi qadam. "Chirchiq tongi" gazetasi (universitet gazetasi). 5-son, 2025-yil. 1-bet.
7. I.M.Ashirboyev. Ilm-fan va kelajak o'rtasidagi poydevor mustahkamlanmoqda. "Chirchiq tongi" gazetasi (universitet gazetasi). 5-son, 2025-yil. 1-bet.
8. L.G'.Muxammadiyev. "Tarix darslarida mediasavodxonlikni integratsiya qilishning pedagogik metodlari" "Raqamlashgan jamiyatdan axborotlashgan jamiyat sari: ta'limdagi transformatsiyalar" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, Chirchiq-2025. 483-485-betlar.